BÁNKI ÉVA

KATTAN

Mindenki átver mindenkit. Ilyen a világ, mondják.
Aki használt lakást vesz, az kiszolgáltatja magát. A fűtés nem működik, a pincehelyiség vizes, a spájz tele svábbogarakkal, az aranyos szomszédasszonyról pedig kiderül, hogy komplett idióta, késsel kergeti a házban a gyerekeket. Szegény barátnőmből ki nem fogy a panasz. Aki tud, hazudik; miért az eladók lennének kivételek? Rád tukmálják a nagyszülők rozzant, szétfingott foteljeit (igazi art deco, csak tessék vigyázni!), de ha te *vigyázva* leülsz rájuk, ezek a csodás fotelek rögtön szétesnek. És hogy milyen koszosak egyesek! Csótány, poloska, svábbogár! Van, aki évtizedekig élt ezekkel a szörnyetegekkel.

Cserszegi fűszeres, soproni kékfrankos. Ági, a barátnőm, az újdonsült lakástulajdonos (eme ötven négyzetméteres, szerencsésen poloskátlanított lakás birtokosa) avokádókrémes falatkákat kínál körbe. Ami azt illeti, nagyon csinos kis belvárosi lakás ez: én sehol se látok sarokból leskelődő vagy vécétartályból előmerészkedő szörnyeket.

Tapéta alá rejtett poloskák! Ugyan! Ki csinál ilyet?

A barátnőm barátai, a többi vendég szerint mindenki. Becsapnak-átvernek-kifosztanak. Játszásiból. Szórakozásból. Hogy te legyél az a hülye, bepoloskázott balek, akit késsel kerget a szomszédasszonya.

Valaki szóba hozza a rendszerváltás legagyafúrtabb átveréseit. A barátnőm barátja, aki újságíró is, legyint: a rendszerváltás ott tart, ahol a magyar foci, okos ember nem is beszél erről társaságban. Annyira szánalmas, hogy már nincs is mit leleplezni.

Mi, okos emberek elismerő csettintésekkel és bólintásokkal lapátoljuk az avokádókrémes falatkákat. Nekem is ízlik, pedig undorodom ettől a húsízű gyümölcs- vagy zöldségfélétől, ami olyan zsíros, mintha titokban azért mégiscsak hús lenne, mondjuk egy hatalmas comb darabkája. Talán volt valamikor egy griffhez hasonló, hatalmas szárnyas, egy avokádómadár, de az emberek lelőtték, agyonverték, a csontjait szerteszórták, talán ebből lettek az avokádóültetvények. De vajon bokorban vagy fán terem az avokádó?

Senki sem tudja. De azért a régi politikusoknál izgalmasabb téma is akad, például a művészet: ki hol tart, ki kit hányszor, hogyan vert át az irodalmi életben. Ki hova csatlakozott, ki ellen szervezkedik, ki az, aki minden lányt lefektet. Ezeket a sztorikat szinte mind hallottam, tudom, hogy jó részük igaz – de *összességében* igaz-e? Él-e olyan ember, aki azért ír regényeket, hogy becsapjon másokat? De mit számít, a társaságon már kitört az avokádós-vörösboros mámor, egymás szájából kapkodják a csontokat. És hallottad, hogy…? Azt tudod, hogy…?

Mindenki hallotta, mindenki tudja, de mi csak röpdösünk kortyról kortyra, mondatról mondatra. Ez elárulta, az lefizette, emez lefeküdt vele, amaz feljelentette, a legkisebb mind fölfalta. És azt hallottátok…? Mind hallottuk, de most, hogy ilyen

nagy barátságban beszélgetünk, mindenkit felvillanyoz, hogy a jelen nem lévőket lehet egy kicsit rágni-tépni. Hogy ez milyen durva, szól közbe a barátnőm fanyalogva.

Ági az egyik legrégebbi, legkedvesebb barátnőm. Harmincvalahány éve a Korvin Ottó utcai lakótelepen még Poe-novellákon szörnyülködtünk: *Egy hordó amontillado, A kút és az inga, A vörös halál álarca*… Akkor még rendben volt a világ: ennyi gyönyörű, csodás, fenséges borzalom csak egy kitalált világban eshet meg.

Most már a harmadik történet után elkezd szúrni a szívem. Talán nem is szúr, hanem olyan erősen ver, hogy érzem, *kidobog* belőlem. Szorítanom kell a bal karommal, mert úgy érzem, kiszabadul a mellkasomból, kiugrik a melltartómból..., hopp, egy *szív*!, mihez is kezdünk vele? Mikor az első regényem megjelent, gimnáziumi osztálytársam, egy már akkor befutott író figyelmeztetett: *ezek* bűnözők egytől egyig. Nem voltunk különösebben bizalmas barátságban, az öngyilkosságáig nem volt mód megkérdezni, hogy gondolja ezt.

Az *ezek* akkor még nem barátok-barátnők voltak. Hanem ismeretlenek.

De most már a huszonvalahányadik botrányt emésztjük piros fülekkel, csillogó szemekkel. Igen, kicsit zsíros a szánk, az avokádó ilyen fura zöldség, mintha egy ismeretlen állat testrészeiből falatoznál. Még hogy hús…! Ilyen *állatságot* nem szabad szó szerint érteni, a barátnőm is, a barátnőm barátnői, a barátnőm barátnőinek a barátnői, a lakásavató buli legtöbb résztvevője vegetáriánus.

Mi sokkal finomabban borzongunk. Vagy mégsem?

Nekem egy metróaluljáróban, egy verbális támadás után, a hetedik hónapban indult be a szülésem. Emlékszem a felém rohanó forgalmi ügyeletesre: mi ez a rengeteg vér, micsoda mocskot csinálok. Ha egyszer veszélyeztetett terhes vagyok, ne idegesítsem magam, ne járjak metróval, feküdjek otthon. Azóta biztos vagyok benne, az igazi borzalom nem hasonlít római kínzókamrákra, elátkozott angol kastélyokra, művészien agyafúrt átverésekre.

De persze itt senki sem beszél öngyilkos osztálytársakról, a gyereke születéséről, halálos félelemről és fájdalomról. Mint az antik cirkuszban, mások halálhörgésében gyönyörködünk. *Nem mondod komolyan, ugye?* Mindenki tudja, mindenki *komolyan mondja,* ez megette, az felfalta, amaz kihányta…

A barátnőm tanácsolja, beszélgessünk könnyedebb témákról, és letesz elénk még egy tálca avokádós pirítóst.

De több avokádó vagy akármicsoda már nem fér el bennem.

Míg a többiek esznek, én a szépen felújított nappali sarkait méregetem. Talán mégiscsak ebben a belvárosi lakásban van a hiba, akik idejönnek bulizni, azok megbolondulnak. Hiszen nem legenda, hogy az emberi vagy állati vér és zsír pompás kötőanyag, talán erre rájött az a vállalkozó is, aki nyolcvan vagy kilencven éve felépítette ezt a bérházat – ez lehet a magyarázat a késsel rohangáló szomszéd nénire, a tapéta alatt tanyázó bogarakra. Talán valami *beleromlott* a ház tégláiba. Egy rágcsáló, egy kóbor kutya, egy csavargó vagy egy engedetlen gyerek.

Barátnőm barátja közben arról értekezik, hogy a legeslegjobb, a legügyesebb, a legeslegagyafúrtabb átverés maga a vallás. Elhitetni másokkal, hogy létezik a megváltás…, csak addig várni kell kicsit, közben persze a központi kasszánál fizetni. Számlaigényét jelezze előre, kérem. Már a világ legősibb multicégének a tanítása is zseniális: ha engedelmeskedsz, ha rendesen fizetsz, tiéd a túlvilág. Ennél agyafúrtabb tervet egyetlen írószövetség, bank vagy politikai párt sem eszelhet ki.

Néhányan rögtön elköszönnek (dicsérik a pompás vendéglátást, a pompás avokádókrémet), mások maradnak, és hallgatják tovább a részeg handabandát. Én is maradok: nem mintha tiltakozni akarnék, inkább csak zavarban vagyok. Nem örülnék, ha most látná a lányom, hogy tehetetlenül meredek magam elé. A hit olyan, mint egy áramlás vagy zene, és most épp nem érzek semmit, csak megrökönyödést. Ha megvizsgálnának a mentősök, akik tíz éve az aluljáróban megmentettek, úgy találnák, nincs is bennem élet. Felesleges velem fáradni, a halál oka valami bénulás. És közben sajnálom Ágit is: beleölt egy csomó pénzt egy lakásba, amit nem tud szeretni, és kénytelen elviselni egy férfit, aki ilyen nevetségesen túljátssza az őszintét, mert képtelen a saját félelmein uralkodni. Innen nehéz lesz szabadulni. Maradok, mert néhány percig még szolidáris akarok lenni.

Várni, várni, várni. De mire is? Azték jóslatok, Karl Marx, Friedrich Nietzsche, a Coudenhove-Kalergi-terv. Vagy legalább egy új evangélium, amely megalapozza, amely megcáfolja, háttérbe szorítja… De mit is? Ági barátja egyre biztosabb, hogy nem kell már sokáig türelmetlenkedni, hamarosan minden kiderül, a nagy átverőshow gazdája, a Jóisten eredményt hirdet.

Nem bírom tovább. A barátnőmnek gratulálok a felújításhoz, minden remekül alakul, mondom. Ági a nyakamba borul, és részegen lihegi, soha nem felejt el, soha, soha…

Talán attól fél, hogy annyira megbántódtam, hogy nem marad más, mint „megtartani a jó emlékezetében"? Mint egy közmondást vagy egy befőttet.

– Nyihaha – mondom, és gyorsan kislisszolok.

De a rettentő avokádómadár az utcán is ott köröz a fejem fölött. Megint hányingerem van, hiányzik a gyerekem, haragszom magamra, hogy elengedtem egy ottalvós kislánybuliba, én pedig itt *megszörnyedtem*, öregedtem tíz évet, és…

Ráadásul egy átverőművész összekeverte az utcákat, most aztán a fene se tudja, hol áll meg az éjszakai busz.

Vagy hogy hol vagyok, és mit csinálok pontosan.

Másnap a kislányom frissen, mosolygósan fogad:

– Régen, ugye, az állatok még jók voltak?

Nem tudok mit felelni.

– Ugye segítették egymást, ha bajba kerültek? És meglátogatták egymást, ha valamelyik félt vagy fájt a hasa?

Hát nem tudom… Hazáig beszélgetünk az egymást gyógyítgató kígyókról, egerekről, rókákról. De én még nem gyógyultam meg teljesen. A beszélgetés alatt is feszengek.

Valamiért úgy érzem, hogy ez a szuper, csodálatos, régen várt, fantasztikus lánybuli nem sikerült valami túl jól. Hogy a kislányom magának sem akarja beismerni, hogy csalódott. Egymáshoz látogatóba érkező, kedves és udvarias állatokkal vigasztalódik.

– Mire jó ez? – kérdezem a kapuban a gyereket, aki már, úgy hittem, rég kinőtte az ilyen meséket.

Vagy Isten akkor hal meg, ha a jóról már nem is tudunk beszélni?

CSIKÓS ATTILA

NÓTARÁDIÓ, KIS DOLGAINK

Zsámbékra utaztam, és a Széna téri buszvégállomáson, mielőtt felszálltam volna a viszonylatra, hugyoznom kellett. (Gyűlölöm ezt a szót – a baszás is csak a jelölt tevékenység közben kimondva válik testivé, egyébként férfias beszélgetések közepette is csupán vágyakozó nagyotmondás marad, mint gyermekbántalmazó száján a mennybemenetel, némileg ironikus túlzás tehát, melyről még szó esik –, de itt és most, tragikus és az elemi szükség uralta helyzetemben ez a kifejezés helyénvaló.)

Ritka, hogy modernülő városunkban legyen erre megoldás. Hogy ne csak egy kocsmába betérve, vizet, kávét, csekélyke sört rendelve könnyebbüljön a test, továbbgördítve az ember húgyhólyagját egy újabb kocsma, kávézó felé. Itt volt. Működött nyilvános mosdó, s benne nyilvános nénike. Az előtérben kis elemes készülékről valamelyik nótarádió adása hallatszott, mint annak idején a Kossuthon a Jó ebédhez szól a nóta. Az ősz néni meg el-elénekelte magát, ahogy a zenei szerkesztő valami közismertebb dallamra talált. Az apró ablakon besütött a nap. Álltam a fehér csempével szemben, és ugrottam harmincat vissza. Ugyanez a dal, ugyanez a fehér csempe, még a fertőtlenítő szaga is ugyanaz, csak ezerkilencszáznyolcvannyolcban vagyok.

És nem volt ebben semmi ironikus.

Ellenkezőleg. A klór szagával jött a menza főzelékszaga, a tornaszertár zsámolyainak bőrillata és némi doh a pince felől. A dallal meg egy vasárnap délután, és nagymamám, aki a szoba-konyhában melegíti a zsírt, és a Kossuthon a népdalcsokorra énekel.

Bazmeg. Ez a nótázó asszony, legyen bárki, kispolgár vagy emlékező, dilettáns nótafa rektorfeleség, mindig az irónia tárgya volt. (Mint annyi minden más.) Kocsmák, lakótelepek, vécék és gangok, vidéki utcák középszerű dalokat dúdoló otthonkás senkije. A nótázó néni. Az idő maradéka. Egy forradalmi kor hordaléka, melyet egy újabb és jobb forradalom majd jobb gondolatok felé terel. Mit tudom én, mire gondoltunk. Hogy rászoknak a Sziámira?

Nem szoktak. Forradalom se volt, helyette maradt az irónia.

Furcsa, hogy ebben az agyonesztétizált korban, melyben egy korosztály, az enyém, tétlenül hagyja idézőjelbe tenni a saját életét, de iróniába csomagolva folyton-folyvást újraszüli a hetvenes, nyolcvanas éveket, amelyeket se feldolgozni, se elengedni nem tud. Mintha egy műdalt dúdolna, mindig ugyanarról beszél.

Elmúlt a szocializmus. Elmúlt, mert igazából ledönteni nem sikerült. A rendszer magától múlt el. Lassan és tönkretéve maga körül mindent, amit csak lehet, de elmúlt. Sok lázas, bátor elme kellett persze a „szublimációhoz" is, de a szisztéma belső logikája szerint mégiscsak inkább felszívódott, mint a herpeszek. (Ez is fel fog.) De ahogy most sem, akkor sem tudott kibontakozni semmi forradalmian más. Negyven év osztályharca, maga a szocialista forradalom állt mindenki mögött. „Fáradtság volt." Meg a Fa szappan, a kocka-Lada, a telek, a gmk. A műdalok. Az otthonkában rántott húst sütő, dúdoló „nyanyák". Akikről tulajdonképpen senki semmit

nem tudott (hacsak éppen nem a saját nagymamája volt az illető), csak annyit, hogy „bénák", nem nyugatiak, és egy unalmas valóságra főznek fáradhatatlanul. Minden nevetség tárgya volt. És minden ironikusan fogalmazó korabeli alkotás a másik nagymamáját (sógorát, öccsét, nagybátyját) nevettette ki. Mert az enyém valahogy máshogyan énekelt, miközben sütötte a rántott húst. Nem olyan volt. Jobb volt. Az enyém. (Közben – naná! – Platónt olvasott. Trianonról mesélt, a holokausztról mesélt, elvitt Füst Milánhoz, és két főzés között disszidált a Szabad Európa Rádióba, hogy felolvassa: Kádár hülye.) Egyszerűen be vagyunk zárva minden vasárnap délutánba. Sem feldolgozni, sem elengedni nem tudtuk a kocka-Ladát, a telepet, a limót, az aktatáskadivatot. (És mi a kocka-Lada egy világháborúhoz? Már kibeszélésügyileg is.) Újra- és újraszüljük magunk körül a hetvenes-nyolcvanas éveket, az Instán, a Fácsén is azt reprodukáljuk. Az a nosztalgiánk, hogy röhögünk rajta. Idézőjelbe tesszük a nosztalgiát, és akkor lehet. Iróniával oldjuk kimondhatatlan feszültségeink. Elég a szóda tetején elpattintani egy Falfúró-poént, és máris gyermekek vagyunk. (Milyen kurva viccesek voltunk abban a szar egyendorkóban az udvaron. Nem?) A sekélyben merülünk. Azt szoktuk mondani erre a vádra, hiszen akkor voltunk fiatalok. Hát miből idézzünk? Nem röhöghetünk azon, hogy milyenek voltak az akkoriak?

De. És ami van, azok is mi vagyunk. A ciki. A gáz. A „ne má". A balfasz. A lúzer. Ez az abszurd, idézőjelbe tett, bármit iróniával enyhítő, lázító, langyos féldeci, ami mindegyikünk mackóalsós énjének némi nyugalmat jelent, ez a mi jelenünk. Egyszerűen nem vesszük komolyan, hogy ez volt. Meg hogy „ez" vagyunk. A gyerekkorunk vagyunk. Idézőjelbe van téve minden. Ez egy társadalmi apakomplexus. Mintha a társadalom lett volna az apukánk. És a társadalom minket elhagyott.

Mintha a nagyanyánk nem énekelte volna ezeket a szerelmes dalokat minden vasárnap délután. Nem lett volna egyetlen olyan alkesz szivacs se a környezetünkben, mint a Roncsfilm karakterei között. Ma is olyan könnyű összeröhögni rajtuk. Jutyúbon megosztani. (Ne má, baszki, ez kész röhej. Lol. Gáz! Nincs mélyebben. Ez a kultúra. Karaj.)

Mi már csak így tudjuk. Egy fél teniszpályán tanítottak játszani. A háló egyik oldalán. Aki látta, hogy így élni nem lehet, aki komolyan merte venni, hogy lehetne jobban is, az mára vagy halott, vagy szintén vicces, kinevethető alak.

Egy negyvenes nem mondja, hogy „lúzer", csak azt, hogy „édes istenem!", vagy azt, hogy „hááát...", de ezzel a nyelvi tartózkodással még kicsit sem válik olyan fasza úriemberré, mint a nagyapja, aki némi szeméremmel kezelte az életválságokat. A spontán megszokás üzemel. Nehéz a lúzert kimondani, meg kell támasztani mimikával, nézéssel is. De hát nem vagyunk négerek. Ja, de, csak átvitt értelemben.

Szóval szól az a nóta a fajansszal szemben.

S ezt én igazi punk gesztusnak gondolom. Dúdolni a Lehárt egy retyóban, mintha 1919 óta nem történt volna semmi sem. Vasárnap odakenni a rántott húst Gothár–Esterházyval, kicsapni a személyi számot is a pir. burg. mellé, vagy odaszólni a piszoár felett töprengő idegen férfinak: „ha a feles busszal tetszik menni, igyekezzen, mert a következő csak egy óra múlva megy."

Nekem ez menő. Még akkor is, ha épp azt a dalt, ami szól, állatira – vagy inkább kurvára – nem szeretem.

ÉLŐ TERMÉSZET II., TUS-KRÉTA, 32x41 CM, 2015